



*Brevet från andra sidan*

# *Brevet från andra sidan*

Dramatisering av Stefan Zweigs novell "Brev från en okänd"

i form av ett kammerspel, av Christian Lanciai (2016)

*personerna:*

Max, betjänt  
Louis, pianist  
Hon  
Hennes man  
två sekundanter

Handlingen äger rum i Wien efter första världskriget.

*(En fin lägenhet, smakfullt inredd med en flygel, mycket konst och vackra möbler. Betjänten uppträder, putsar något litet men verkar orolig.)*

*Max* Han är sliten. Det är som om han jagade mot sin egen undergång. Han har gått miste om något i livet, och han är desto mera förlorad för att han inte vet vad det är. Kanske detta brevet skulle öppna någon möjlighet för honom. Men han är senare än vanligt. Kan något ha hänt? *(bullen)* Nåväl! Där är han! Bara han inte är berusad nu igen...

*Louis (kommer in, finkläd i frack, betjänten tar av honom kapp, halsduk och hatt)*

*Max* Allt väl, min herre?

*Louis* Jag blev uppehållen.

*Max* Något allvarligt?

*Louis* Nej, en skitsak.

*Max* Ni verkar ändå förhållandevis nykter i kväll.

*Louis* Jag är spiknykter. Men egentligen borde jag supa mig plakat.

*Max* Varför det? Har något hänt?

*Louis* Nej, inget har hänt, men något kommer att hända.

*Max* Någon ny dam?

*Louis* Om det ändå vore så väl. Nej, jag förmodar att det bara är gamla synder.

*(slår sig ner i en fätölj, utschasad, suckar)*

*Max* Har det varit en tröttsam dag?

*Louis* Inte alls. Jag behöver ju inte arbeta längre.

*Max* Samtidigt skulle ni behöva rycka upp er.

*Louis* Vad menar du?

*Max* På den tiden när ni hade er karriär att leva för med ständiga konsertresor på programmet var ni alltid energisk och entusiastisk.

*Louis* På den tiden orkade jag arbeta hårt. Jag ser ingen mening med det längre. Jag är passé, Max, jag är ohjälpligt passé.

*Max* Ni borde inte ge upp så lätt.

*Louis* Säg mig då, Max, vad jag har att leva för egentligen. Jag hade min karriär, jag hade mina framgångar, jag kunde få vilken dam jag ville, jag tog alla jag ville, men vad är resultatet? Ingenting. Bara tomhet. Jag blev ingenting och kommer att sluta som ingenting.

*Max* Ni kan fortfarande arbeta.

*Louis* Varför skulle jag göra det? Även Franz Liszt slutade ge konserter vid 36 års ålder. Även han tröttnade på publiken och damerna. Även han såg sina egna begränsningar. Han förföll till att arrangera andras musik och bli en lakej åt Richard Wagner, den vedervärdigaste av alla musiker någonsin, och slutade som en dekoration på hans bakgård. Ändå var han den störste av alla.

*Max* Han var större än Wagner som människa.

*Louis* Ja, det var han, men vad hjälpte det? Wagner skändade ändå hans namn.

*Max* Tänker ni på Cosima?

*Louis* Inte ens jag har visat en sådan lumpenhet mot någon av mina damer. Han stal sin bästa väns fru, Hans von Bülow var hans främsta välgörare som mest av alla pläderade för hans musik och satte upp hans "Tristan och Isolde", och till tack stal Wagner hans hustru, Liszts enda dotter, och skändade därmed både von Bülow, Liszt och sin konung Ludwig II, som även han trott på honom och gjort allt för honom. Ingen av dem återhämtade sig från Wagners totala nedrikt.

*Max* Då är ni bättre än Wagner i alla fall.

*Louis* Nej, Max, Wagner var en stor kompositör, det kommer man inte ifrån, men jag blev aldrig ens kompositör. Jag hade kunnat bli en ledande pianist, men jag blev bara ett löfte och aldrig mer än en talang som stagnerade som medelmått. Hade jag lagt manken till hade jag kanske kunnat bli en tvåa efter Liszt, men liksom han förlorade jag mig i alla dessa kvinnor...

*Max* Apropos det, så tror jag att en kvinna har skrivit till er.

*Louis* Jaså? Vem?

*Max* Det verkar så på stilen. *(räcker fram ett brev)*

*Louis (synar det)* Känner inte igen stilen. En okänd beundrarinna? Finns det sådana kvar fortfarande?

*Max* Det finns åtminstone gamla beundrarinnor.

*Louis* Som aldrig mera hör av sig då de förträngt mig under beklagande av min dekadens och att jag aldrig blev något. *(öppnar brevet)* Hur levererades brevet?

*Max* Det kom med posten. Det har inte postats i Wien.

*Louis* Då är det intressant. Vem känner jag utanför Wien? *(börjar läsa. Blir tyst och ställd.)*

*Max (väntar. Efter en stund)* Behöver ni något?

*Louis (något förvirrad)* Nej, Max, ingenting. Ni kan gå. Det här brevet måste jag studera i ensamhet. Jag kallar på er. (*Max bugar sig lätt och artigt och går*)

Känner jag denna kvinna? Har jag någonsin känt henne? Men hon känner mig. Men hur kan hon känna mig om jag aldrig känt henne? Vad är detta för ett försåtligt mysterium? Men detta måste ge förklaringen till vad som har hänt i kväll. Annars förstår jag ingenting. (*läser vidare, håller upp ett glas åt sig, dricker, och läser vidare.*)

*Hennes röst* När du får detta finns jag inte längre. Du kanske inte ens vet vem jag är. Du glömde mig från början, men det gör ingenting, för allt vad jag behövde var att få leva för mina minnen av dig. Jag begärde ingenting mera, för jag var nöjd med att bara få älska dig och det utsägligt utan reservationer, vilket jag fick lov till en gång, och det räckte för mig.

*Louis (som till brevet)* Men vem är du?

*Hon* Det spelar ingen roll. Låt mig förbli namnlös. Kärleken har inget namn och behöver inget namn, och eftersom jag nu snart inte längre skall finnas övergår jag till enbart denna namnlösa kärlek, som är det enda som kommer att bestå av mig och som var det enda som betydde något för mig, då vi ändå fick älska en gång.

*Louis (som förut)* Jag beklagar, men jag har ingen aning om vem du är.

*Hon* Ändå har vi känt varandra så länge. Jag älskade dig från början. Jag var bara en liten flicka då, när du flyttade in i vårt hus, där jag bodde i bottenvåningen, men att det flyttade in en pianist i vårt hus var något sensationellt och stort och skulle bli mitt livs följetong. Du hade ingen trognare lyssnare än mig, när du höll på i timmar varje dag. (*börjar gradvis synas och träda in, samtidigt som pianomusiken inträder: Franz Liszts "Un sospiro"*)

Jag kunde hänga i timmar ute i trappan och bara dyrka all den skönhet som flödade ut och dränkte hela huset i välbehag. Det gjorde ingenting att du spelade fel och hakade upp dig ibland, du kom alltid vidare och gav dig inte, och det fyllde mig med beundran. All denna skönhet som bara ett piano kunde bereda som ur ett ymnighetshorn var ny för mig och trollband mig för livet. Och naturligtvis blev jag nyfiken på vem den människa kunde vara som kunde bjuda på denna nya skönhetsvärld.

En gång, jag var ännu ung då, hade du reparationer på gång, och när arbetarna tillfälligt var ute vågade jag smyga mig in och se mig omkring. (*Hon gör så, går försiktigt beundrande omkring och studerar allt i beundran och hängiven förtröllning.*) Allt var så vackert, och då förstod jag att den man som stod för allt detta också bara kunde vara vacker i själen. Jag hade ju redan sett dig men bara på avstånd, men jag visste att du bara kunde vara världens vackraste människa. – Naturligtvis vågade jag inte stanna längre än bara någon minut och smög mig ut igen så fort jag kunde, rädd för att bli ertappad som smygtittare eller något värre... (*smyger sig ut igen*)

*Louis (ropar)* Max! (*Denne kommer in.*) Har du någon aning om vem den här människan är? (*visar brevet*)

*Max* Ja. Hon bodde här i huset.

*Louis* Vad hände med henne?

*Max* Familjen flyttade, jag tror till Linz.

*Louis* Och sedan?

*Max* Vet ni inte det?

*Louis* Hur skulle jag kunna veta det? Jag har ju ingen aning om vem hon är! Jag vet ju inte ens hur hon kan ha sett ut!

*Max* Hon var här flera gånger.

*Louis* Var hon?

*Max* Åtminstone två.

*Louis* Och var är hon nu?

*Max* Hur skulle jag kunna veta det?

*Louis* Du har ju alltid bättre än jag kunnat hålla ordning på alla mina damer, medan jag sällan kunnat skilja den ena från den andra...

*Max* Hon var en av dem.

*Louis* Ja, det förstår jag, men vilken?

*Max* Har hon inte gett sig till känna?

*Louis* Bara genom brevet. Det säger mig ingenting, då hon inte har behagat upplysa mig närmare till exempel med ett foto.

*Max* Har ni läst brevet till slut? Jag ser att det är många sidor.

*Louis* Nej, jag har bara börjat.

*Max* Då råder jag er att fortsätta.

*Louis* Men mysteriet blir bara värre ju längre jag kommer in i det.

*Max* Det brukar mysterier vara. Annars är de inga mysterier.

*Louis* Nåväl, jag ska ge mig till tåls och fortsätta läsningen. Men håll dig inom hörhåll!

*Max* Naturligtvis. *(drar sig försynt tillbaka igen)*

*Louis* Vad kan det ha varit för en jänta? Jag begriper ingenting! *(ger sig åter i kast med läsningen)*

*Hon* Även fast vi hade flyttat härifrån brukade jag nästan dagligen besöka vårt gamla hus för att kanske få en skymt av dig eller höra dig spela. En kväll råkade jag vara här, och just då kom du hem från någon konsert och fick syn på mig. Du tog mig väl för någon gatnymf, men jag fann mig gärna i den rollen om den behagade dig. Och den behagade dig så mycket att du inte kunde slita dig ifrån mig, du tog ut mig på ett konditori, du tog mig med till ett nöjesfält och till en danssalong där vi dansade wienervals till Strauss, och sedan tog du med mig hem. Du kunde inte slita dig från mig, och jag behövde inte ens anstränga mig för att behaga dig, du fann behag i allt, och jag bara följde med och gjorde som du ville. Jag var i paradiset, det var en dans på ljuva moln som aldrig tog slut, och allt jag behövde göra var att följa dig.

Jag hade mitt livs enda fullkomligt underbara natt, vi hade den tillsammans, jag kände mig oförskämt bortskämd av att få vara hemma hos dig och behandlad som om jag bodde där, men nästa morgon skulle du resa bort med din orkester. Du skildes från mig och bad mig ta det lugnt hela morgonen och bara be Max om allt vad jag behövde, och sedan måste jag gå. Den natten kom aldrig tillbaka, men du gav

mig ett minne för livet och mer än så, ty ganska snart fann jag att jag hade begåvats med ett extra liv.

*Louis (läser)* Du store tid! Jag gjorde henne på smällen direkt!

*Hon* Detta blev min livsuppgift. Med dig outhärlig bortom horisonten hade jag dock ditt liv att leva för och förvalta, och jag skydde inga uppoffringar. Vad gjorde det att jag fick problem på min arbetsplats och blev avskedad? Jag var tillräckligt väluppfostrad för att kunna arbeta med vad som helst. Jag saknade inte heller friare, men jag vägrade dem alla, ty jag visste att jag måste komma tillbaka till dig en dag. Men du var alltid på turné, det var ditt livs mest hektiska period, alltid var du ute och reste, ingen visste när du skulle komma tillbaka, och kom du tillbaka var det bara tillfälligt för att genast försvinna igen. Gradvis började jag inse att jag aldrig kunde hoppas på dig som far till barnet.

Det blev en präktig son, och jag gjorde allt för honom, som jag velat göra för dig. Jag förvaltade honom åt dig med all min kärlek och gav honom allt, men han måste ha en far. Till slut accepterade jag en adelsmans beskydd. Han var utomordentligt kultiverad och försynt, och hans ädla generositet när han erbjöd sig att acceptera min son som sin egen gjorde att jag måste acceptera honom, för vår sons skull. Därigenom fick han ett tryggt hem och uppväxttid, då min make hade obegränsade medel och ställde allt till vårt förfogande.

*Louis* Och vad gjorde jag under alla dessa år? *Hon* har rätt. Jag var ständigt ute och reste och hade älskarinnor överallt som alla nästan var likadana. Men hur kunde jag inte observera denna, som måste ha varit annorlunda? Ingen av de andra gav mig någon bestående kärlek, de var bara flyktiga bekantskaper och tillfälliga förbindelser allihop, men den här tycks inte ha haft någon annan än mig, kanske inte ens sin make... (*läser förundrad vidare*)

*Hon* Men jag kunde inte dölja för min man vem vår sons riktiga fader var, och han märkte med smärta hur jag fortfarande följde med i ditt liv och karriär och faktiskt försökte finna dig ibland. Detta sårade honom.

*Maken (en belevad äldre gentleman)* Du vet hur jag dyrkar dig, käraste. Det är inte ditt fel att du är vacker och att du bara därför måste bli förföljd av varje naturlig ung man i Wien, och en av dem måste ju naturligtvis till slut ge dig ett barn. Men han har ingen rätt till det, ty han har inte tagit hand om din kärlek. Jag har tagit hand om din kärlek och bevisat det genom att även ta hand om din son med min kärlek. Ja, jag vet, du vill inte att han blir adopterad, då du vill att hans berömda riktige far ändå skall ha äganderätten till honom, men han vet inte att hans son finns. Har du berättat det för honom?

*Hon* Naturligtvis inte. Vi hade bara en natt tillsammans.

*Maken* Det måste ha varit en sannskyldig kärleksnatt.

*Hon* Det var det också.

*Maken* Och hur kan han ha glömt det så totalt, när du aldrig kunnat göra det?

*Hon* Det var min enda. Han hade många.

*Maken* Och ni hade bara en?

*Hon* Nej, långt senare sammanstrålade vi igen. Det var innan jag hade träffat dig. Jag hade kunder då. Du vet hur det var. Jag måste försörja min lille son, och jag hade många beundrare, flera ville gifta sig med mig före dig, men jag stod emot så länge jag kunde. Men jag hade kunder, rika kunder, jag tog bara de bästa, och de gav mig i regel mer än det vanliga priset för en kärleksnatt. Men en kväll på ett kafé fann jag plötsligt honom vid bordet bredvid mitt, han var inte helt nykter och intresserade sig för mig, och hur kunde jag då säga nej till honom? Äntligen kanske jag kunde få honom! Han kanske rentav kunde komma ihåg mig!

*Maken* Nå, gjorde han det?

*Hon* Vi var ute på en del nöjen, och han tog mig sedan hem till sig, men han kände inte igen mig. Jag hoppades i det oändliga att han skulle göra det.

*Maken* Hjälpte du honom inte på traven?

*Hon* Hur kunde jag göra det? Trots min prostitution var jag en hederlig kvinna. Hur kunde jag väl plötsligt påstå att jag hade en son med honom, när han inte kom ihåg mig?

*Maken* Hur är det möjligt? Hade han haft så många kvinnor att han inte kunde urskilja den bästa av dem från de andra?

*Hon* Jag är rädd att det kommer ganska nära sanningen. Han var ju pianist och berömd, och alla damer föll för honom, så han var grann och var artigheten själv samtidigt. Han kunde få vem han ville och tog vem han ville, och de måste ha varit många, så många, att han själv minst av alla kunde räkna dem eller komma ihåg någon av dem.

*Maken* Hur kan man leva på ett sådant sätt och komma undan med det?

*Hon* Jag är rädd att han fick sitt straff. Hans agenter ville till slut inte ha honom. Han började inte spela dåligt, men han blev slapp och visade ingen passion i musiken längre, som om han blivit likgiltig för den och bara spelade av gammal vana, och så började han spela fel och komma av sig.

*Maken* Han tänkte väl för mycket på kvinnor.

*Hon* Det gjorde Franz Liszt också och slutade därför ge konserter.

*Maken* Blev han inte ganska nersupen också?

*Hon* Inte helt, men han började slarva. Älskarinnorna tog över musiken för honom, som han glömde, så att älskogen blev viktigare än konsten. I takt därmed ökades också rytmen i drickandet. Jag följde med honom noga. Det skrevs inte mycket om hans nedgång, men det pratades om det, och jag hörde allt, för jag var ju hans barns moder.

*Maken* Och därför undanhöll du barnet för honom.

*Hon* Inte bara därför. När vi återsågs och hade en ny natt tillsammans levde jag den natten bara för hoppet och önskedrömmen att han plötsligt skulle komma ihåg mig från tidigare och äntligen känna igen mig. Det gjorde han inte. Han var hur artig och älskvärd som helst, men när jag skulle gå på morgonen gav han mig i stället pengar. Det var den yttersta förödmjukelsen. Han skulle aldrig känna igen mig och aldrig få veta att jag burit hans barn.

*Maken* Och ändå klamrar du dig fast vid honom och vill inte släppa honom, så att du riskerar din och din sons trygghet hos mig med att fortfarande leva för att han kanske en dag skall känna igen dig.

*Hon* Vad annat har jag att leva för? Han var min första och min enda kärlek! Jag kan aldrig ha någon annan! Min enda ära är att jag alltid förblev den trogen! Och min enda lycka är att den faktiskt gav mig en son!

*Maken* Men du riskerar den i din villfarelse att denna man som du alltid älskat inte är det rötägg och den ansvarslöse skitstövel han är.

*Hon* Han är inte mer än människa, och hur ansvarslös han än är så är han som människa mänsklig, och är man bara mänsklig som människa finns det inte någon högre värdighet på jorden.

*Maken* Men i din blinda idealism och trohet till denna värdelösa tölp sårar du mig oavbrutet och gör du min ställning alltmera ohållbar. Förstår du inte att det är jag som älskar dig och inte han?

*Hon* Men jag älskade honom innan du fann mig. Han har förkörsrätt, och genom sitt barn är den förkörsrätten obeveklig.

*Maken* Tänker du gå till honom?

*Hon* Jag ser det som min skyldighet att förklara för honom att han äger en son med mig.

*Maken* Gör du det kan jag inte längre beskydda dig.

*Hon* Tack för allt vad du har givit mig, men jag kan inte svika min plikt som moder och människa.

*Maken* Farväl, min älskade. *(kysser henne innerligt och kärleksfullt på handen och går)*

*Louis* Max! Kom hit!

*Max (visar sig beredvilligt)* Ja?

*Louis* Du tycks ju ha känt den här damen bättre än jag gjorde. Visste du något mer om henne?

*Max* Nej.

*Louis* Du ljuger!

*Max* Vad skulle jag ha vetat?

*Louis* Jag har kommit igenom hälften av det här oändliga brevet, och jag kan inte för mitt liv begripa vem hon kan ha varit, men du säger att hon var här åtminstone två gånger. Visste du att hon hade ett barn med mig?

*Max* Nej.

*Louis* Men du visste att hon älskade mig?

*Max* Jag anade det värsta.

*Louis* Vad menar du?

*Max* Min herre, under våra sexton år här har ni ständigt inbjudit nya damer att tillbringa natten med er. Jag skulle aldrig ha vågat drömma om att hysa någon nyfikenhet eller i något avseende försöka spekulera i deras öden.

*Louis* Ja, jag vet att du är oskyldig, men du måste väl ha misstänkt något beträffande just hon, eftersom hon tydligen fastnade i ditt minne?

*Max* Jag är bara er betjänt. Era affärer har aldrig angått mig. Därför blev jag anställd.



*Louis* Ja, jag vet att du är den perfekta betjänten, du har aldrig gett mig den ringaste anledning till klagomål, men tycker du inte att din diskretion i detta fall kanske har gått lite väl långt, om hon nu hade barn med mig?

*Max* Det kunde jag inte veta. Om ni så hade gjort alla era damer med barn hade jag vägrat veta något om det. Det var min plikt.

*Louis* Naturligtvis. Du kan gå. (*avfärdar honom*) Men det retar mig så infamt att jag inte har den blekaste aning om vem som talar till mig, och ändå gör hon anspråk på att bara ha levt för mig och mitt barn med henne.

*Max* Nu kom jag på en sak.

*Louis* Nå?

*Max* Det är er födelsedag idag. Saknar ni inte något?

*Louis* Vad skulle jag sakna?

*Max* (*indikerar en tom vas*)

*Louis* (*flämtar till*) Max, du har rätt. Det var alltid någon som sände mig vita rosor till min födelsedag. Jag fick aldrig veta vem det var. Kan det ha varit hon?

*Max* Tillåt mig att misstänka, att det knappast kan ha varit någon annan.

*Louis* Men idag kom det inga vita rosor, för första gången på jag vet inte hur många år! Vad kan det betyda?

*Max* Jag råder er att läsa brevet till slut.

*Louis* Du har rätt. Jag har inget val. (*fördjupar sig åter i läsningen. Max försvinner diskret.*)

*Hon* Ja, Louis, det var jag som alltid sände dig vita rosor till din födelsedag, men nu kan jag inte göra det mer, hur gärna jag än alltid hade fortsatt med det, ty vår son har dött ifrån mig, och jag lider av samma influensa. Jag anklagar dig inte för något, du har ingen skuld i vad som hänt, tvärtom, vår son och att du gav mig honom var mitt livs största glädje, men ödet ville att jag inte skulle få behålla honom. Det är ju många som efter kriget angripits av denna hemska spanska sjuka, och alla är de oskyldiga - de flesta hade inte ens någon del i kriget, och ändå måste de brutalt ryckas bort, som om inte kriget redan skördat tillräckligt med miljoner döda. Varför denna ohyggliga orättvisa extrema straffdom för ingenting? Det kan varken du eller jag svara på, och alla dessa miljoner oskyldiga måste ställa den ansvariga gudomen frågan, om en sådan finns, vilket denna katastrof tyder på att han inte kan göra, medan min son, vår stackars lille son, var oskyldigast av alla. Men jag följer honom gärna. Det enda jag ännu begär av livet är att få hinna skriva färdigt mitt enda brev till dig i hopp om att äntligen kunna få ge utlopp åt min kärlek och sanningen i den passion för dig som styrt hela mitt liv sedan jag var liten flicka. Det var inte musiken som förförde mig, utan jag började älska dig för din personlighet från den första dag jag fick se hur den människa såg ut som kunde spela så utsägligt vackert och mjukt och bara höll sig till den vackraste pianomusik som har skapats, och ditt yttre överträffade mina vildaste förväntningar, ty just så måste du se ut. Hela din musiks skönhet fanns självklart uppenbarad i ditt väsen, och sedan dess har jag älskat dig oreserverat och ingen annan.

Ja, jag är medveten om att jag skriver till dig från andra sidan, ty när du får detta är jag redan död, men jag skall leva vidare i mina rader och mitt livs kärleksförklaring, som skall vara bestående för alla tider, ty även om du bränner mitt brev, vilket jag inte tror att du gör, kommer det faktum att jag skrivit det och däri uttryckt mitt livs sanning att består för alltid som del av den universella kärlek som regerar hela vår värld. Jag är din för alltid, har alltid varit det, och genom att skriva det tar jag dig för alltid in i mitt liv och mitt hjärta för att behålla dig där. Och mina ord från andra sidan kommer att nå dig som om jag stod framför dig när du läser dem.

*(Hon har kommit närmare och står nu framför honom helt synlig för honom men inte inom räckhåll.)*

*Louis (hämtar sig från läsningen och ser upp ett ögonblick under eftertanke)* Om det är sant som du skriver kanske du verkligen nu står framför mig och studerar mina reaktioner inför läsningen. Jag beklagar, kära vän, vem du än kan ha varit, men jag har ingen aning om vem du kan ha varit. Jag kan bara konstatera, att jag för första gången på årtal inte har fått några anonyma vita rosor till min födelsedag, vilket tycks bekräfta att vad du skrivit är sant och att du nu måste vara död. Och jag kan ingenting göra. Jag vet fortfarande inte vem du är.

*(reser sig)* Men jag kan berätta för dig en sak. En äldre man sökte upp mig häromdagen och anklagade mig för sin hustrus död. Jag beklagade honom djupt och svor mig oskyldig till hennes död, då jag inte visste vem hon var. Då berättade han, att han gift sig med henne av barmhärtighet då hon var en ensamstående moder med ett barn, vars fader han påstod att var jag. Ännu mindre visste jag vem hon var och vågade anklaga honom för lögn och för att inte vara vid sina sinnens fulla bruk.

*Mannen (har kommit in)* Menar ni att ni är så fullständigt ansvarslös och hänsynslös, att ni gör kvinnor med barn utan att ha en aning om vad ni gör?

*Louis* Mig veterligen har jag aldrig lyckats göra någon med barn. Har ni något bevis för era anklagelser?

*Mannen* Hennes död och barnets död är bevis nog, och jag håller er ansvarig för att ha vållat deras död.

*Louis* Nu går det för långt. Får jag åtminstone veta hur dessa för mig okända personer har avlidit?

*Mannen* De insjuknade i spanska sjukan.

*Louis* Och det håller ni *mig* ansvarig för, när det dör miljoner över hela Europa av denna åkomma?

*Mannen* Ni var anledningen till att de reste iväg från mig. Jag kunde inte tolerera att hon envisades med att vara en man trogen som svikit henne efter att ha gjort henne med barn, så jag bad henne välja mellan mig och er.

*Louis* Ni försköt henne alltså?

*Mannen* Ja, jag försköt henne för er skull, men smittan fanns i den järnvägsvagns kupé som hon reste i. Pojken insjuknade, och därefter insjuknade även hon. Hon skulle ha återkommit till Wien efter att ha fått tänka över saken, men hon kom aldrig. I stället fick jag beskedet om hennes död.

*Louis* Jag beklagar er.

*Mannen* Nej, min herre, jag beklagar er, ty jag kan inte förlåta er att ni vållat min hustrus olycka.

*Louis* Det var inte avsiktligt.

*Mannen* Icke desto mindre gjorde ni det, och jag måste kräva upprättelse.

*Louis* Hur? Hon är ju död.

*Mannen* Jag kräver att få duellera med er.

*Louis* På liv och död?

*Mannen* På liv och död.

*Louis* Pistol?

*Mannen* Om ni inte har något bättre förslag.

*Louis* Jag har aldrig duellerat.

*Mannen* Då blir detta er första gång.

*Louis* Och sista.

*Mannen* Åtminstone er sista chans. Om ni sårar mig har vi åtminstone gjort upp om saken som gentlemän.

*Louis* Ni kommer att döda mig.

*Mannen* Om ni inte dödar mig.

*Louis* Jag har ingen erfarenhet. Det har ni.

*Mannen* Må så vara, men det är enda möjligheten för oss till någon rättvisa och upprättelse. Jag kräver det i min döda hustrus namn.

*Louis* Jag vet inte vem hon var, men då jag tydligen älskat henne och inte tagit tillräckligt ansvar för saken ser jag det som min plikt att göra det nu även om det blir i efterhand och med livet som insats. Kan det tillfredsställa er?

*Mannen* Min herre, det är er enda chans att göra rätt för er för min hustrus offrande.

*Louis (bugar sig avmätt)* Då står jag till ert förfogande.

*Mannen* Jag sänder er mina sekundanter. (*bugar sig och går*)

*Louis* Vad säger du om det? Får du upprättelse genom ett så manligt förfarande? Kanske jag får se dig där på andra sidan om jag följer dig.

*Max (kommer in igen, något uppskärnad)* Min herre, två herrar står här utanför och menar sig ha uppdraget att hämta er för en duell. Kan det vara riktigt?

*Louis* Det är alldeles riktigt, Max. Jag har skändat hustrun till en högt uppsatt person.

*Max* Har det något med den okända kvinnans brev att göra?

*Louis* Nej, Max, men genom hennes brev har jag äntligen förstått varför jag utmanades till duell och att det är min skyldighet att utkämpa den.

*Max* Jag hoppas verkligen ni kommer skadeslös ifrån den.

*Louis* Det gör jag, Max, ty det är min enda möjlighet att bota den skada som redan åstadkommits genom att äntligen kunna få lära känna den kränkta kvinnan i fråga.

*Max* Ni talar i gåtor.

*Louis* Hela mitt liv har varit en gåta, men nu ser jag lösningen. (*tar åter på sig sin slängkappa, som han slängt över en fåtölj, och gör sig redo.*)

*Hon* Förlåt mig, Louis.

*Louis (vänder sig äntligen direkt till henne, fast på avstånd) Nej, du ljuva, jag ber härmed dig om förlåtelse.*

*(går ut. Max öppnar dörren för honom, och utanför väntar de två sekundanterna. Max stänger dörren efter honom och vrider oroligt på händerna och skakar på huvudet. Så släcker han belysningen och går ut.)*

Göteborg 11 februari 2016

### *Efterskrift*

Stefan Zweigs novell "Brev från en okänd" är en av hans mest betagande historier, och den gjordes 1948 till film av ingen mindre än Max Ophüls, som redan filmatiserat "Den unge Werthers lidanden" och gjort den första filmoperan på Smetanas "Brudköpet". I filmen frångår han novellen, i det att han omvandlar novellens författare till en pianist och broderar ut handlingen ganska mycket. I novellen blir den aldrig namngivna damen aldrig gift, medan Ophüls i filmen ger henne en idealisk make i en rik aristokratisk änklings. Detta har vi tagit vara på i vårt lilla kammerspel. Även filmen slutar i den duell vars utgång aldrig avslöjas men som i filmen bara kan sluta på ett sätt. Vi har försökt moderera detta en smula.

Även novellens författare är utan namn, han benämns bara som R., medan han i filmen spelas av Louis Jourdan, som inte hade kunnat vara lämpligare, varför vi här kallat honom Louis. Även betjänten är utan namn både i novellen och filmen, i filmen är han dessutom stum men vet allt, medan vi valt att ge honom en röst.

Filmerna är ett bestående mästerverk, kanske just genom sitt smakfulla berikande av Stefan Zweigs redan fullkomliga novell, och heter "Brev från en okänd kvinna" och har rankats bland de 32 bästa filmer som har gjorts. Den kvinnliga huvudrollen spelas av Joan Fontaine, som tidigare gjort huvudrollen i Hitchcocks enda Oscarsbelönade film "Rebecca".